

Demokrātijas pīlāram Satversmei – 95

Jānis LASMANIS

Satversme ir sestais vecākais spēkā esošais republikas pamatlikums pasaulē, un šodien aprit 95 gadi kopš tās pieņemšanas. Atzīmējot šo vēsturisko notikumu un akcentējot pamatlíkuma nozīmi demokrātikas valsts iekārtas saglabāšanā, Saeimā pulcēsies tiesību eksperti, lai apspriestu Satversmes un tajā ietvertu Latvijas valsts pamatvērtību dzīvotspēju cauri laikiem.

«Atzīmējot 95. gadskārtu kopš Satversmes pieņemšanas, svarīgi novērtēt demokrātikas, líkuma varas un cilvēktiesību nozīmi Latvijas attīstībā un ikviena ledzīvotāja dzīvē. Šis vērtības dod pamatu miera, drošības un pārticības vairošanai, kā arī rada pārliecību par nākotnes iespējām,» tiekoties ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Aldi Laviņu, pamatlíkuma simbolisko un tiesisko nozīmi akcentēja Valsts prezidents Raimonds Vējonis.

Viņš uzsvēra – šodien, kad daudzviet pasaulē íetekmi gūst populistu piedāvātās vienkāršās atbildes, ļoti svarīgi stiprināt ledzīvotāju ticību Latvijas valsts pamatlíkumam un tajā noteiktajai demokrātikiskajai valsts iekārtai. «Tiesu vara un Satversmes tiesa jo ípaši daudz var darít, lai ikviena ticība li-

kuma varai un taisnīgumam nostiprinātos,» teica prezidents.

Diskusijas vadítājs, Saeimas deputāts Ringolds Balodis, kurš vada darba grupu, kas pēta Satversmē atrunātās Valsts prezidenta pilnvaras, uzskata, ka Satversmes un tajā iekļauto vērtību apspriešanai diskusijas vajadzētu veidot regulāri. Viņš ir pārliecināts, ka, tikai runājot un analizējot valsts pamatlíkumu, lēnām iespējams lauzt valsti nievājošos sabiedrības stereotipus.

«Lielākā daļa valsti uztver tikai saistībā ar visu represīvo – policiju, tiesu, nodokļu maksāšanu. Kaut vai tas pats izteiciens, ka nemíl šo valsti, bet míl šo zemi. Satversme mums sludina íecietību pret minoritātēm, tiesiskumu. Mums sistemātiski caur Satversmi jāmēģina stāstít par valstisku vērtību audzināšanu, veidot konstitucionālo identitāti – to vērtību kopumu, kuru Latvijas tauta tur par svētu,» Satversmes analízes nozīmi tiesiskas un vienotas sabiedrības veidošanā uzsvēra R. Balodis.

Darbu pie valsts pamatlíkuma Satversmes sapulces ízveidotā komisija sāka 1920. gada maijā. Komisija tika sadalíta divās apakškomisijās, pirmajai uzņemoties ízstrādāt Satversmes I daļu par valsts iekārtas pamatprincipiem un otrajai – Satversmes II daļu par pilsoņu tiesībām un pienākumiem. Projekts apsprieda trís lasījumos attiecīgajā apakškomisijā un trís lasījumos kopējā komisijā.

Satversmes tēvi gan spēja vienoties tikai par Satversmes pirmo

daļu, otrā, kas atrunātu pilsoņu pienākumus un tiesības, 1922. gada 15. februārī netika apstiprināta. Ne-raugoties uz to, šis datums atzīts par pamatlíkuma pieņemšanas dienu. Cilvēka pamattiesības, uz kuru nozīmi konstitucionālās identitātes veidošanā norāda R. Balodis, Satversmē tika nostiprinātas vien 1998. gada oktobrī.

Savukārt bieži publiskajā telpā dzirdamās ídejas par Satversmes grozīšanu, nosakot mazāku deputātu skaitu vai paplašinot Valsts prezidenta pilnvaras, aktuālas bija arī aizvadítā gadsimta sākumā. 1933. gadā Latviešu zemnieku savienība apspriešanai Saeimā íesniezda Satversmes izmaiņu projektu, kas paredzēja 19 Satversmes pantu grozījumus, no kuriem 14 attiecās uz Valsts prezidenta pilnvaru stiprināšanu. Tika piedāvāts íeviest tautas vēlētu Valsts prezidentu ar palielinātām pilnvarām, vienlaikus sašaurināt parlamenta pilnvaras, samazināt Saeimas deputātu skaitu līdz 50. Íesniegto grozījumu apspriešanai vajadzēja beigties 1934. gada 18. maijā, trešajā lasījumā, taču sociāldemokrātu un mazo partiju íebildumu dēļ tie bija tiktāl mainíti, ka vairs neatbilda íesniedzēju mērķiem. Rezultātā 1934. gada 15. maijā pēc Kārļa Ulmaņa realizēta valsts apvērsuma Satversmes darbību apturēja līdz jaunas Satversmes pieņemšanai. Taču pasauli pārņēma karš, un Latvijas pamatlíkuma attīstība apstājās līdz aizvadítā gadsimta nogalei. ■